

Gimbernat, 2009 (*), 51, 187-199

EL MODEL PROGRESSISTA DE LA SANITAT PÚBLICA EN JOAQUIM HOMS I PARELLADA (1858-1932)

AUSÍN HERVELLA, Josep L.

Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

RESUM: El metge Joaquim Homs i Parellada, que era considerat fins ara dins del tradicionalisme social i mèdic, se'ns apareix alineat amb el sector progressista del moment. Critica la realitat de la beneficència barcelonina de finals del XIX, i propugna el model de gestió pública en contra del de caritat. Destaca també com a crític musical i publicista mèdic.

Paraules clau: Homs Parellada, beneficència, hospitals.

RESUMEN: El médico Joaquim Homs i Parellada, que era considerado hasta ahora dentro del tradicionalismo social y médico, se nos presenta alineado con el sector progresista del momento. Critica la realidad de la beneficencia barcelonesa de finales del XIX, y propugna el modelo de gestión pública en contra del de caridad. Destaca también como crítico musical y publicista médico.

Palabras clave: Homs Parellada, beneficencia, hospitales.

1. JUSTIFICACIÓ

A la segona meitat del segle XIX apareixen a Barcelona algunes veus crítiques sobre la situació de l'organització de l'assistència i la higiene barcelonina dependents de l'ajuntament. Aquestes posicions que inicialment són escasses i es centren en personalitats de caràcter més crític com Antoni Mendoza o Antoni Pujadas, ja no són tan rares després de la sortida d'Isabel II. Encara que la revolució de 1868 no acaba d'arrelar i la caiguda de la República fa fracassar el seu intent renovador, després ja res serà exactament igual en la vida pública. La visió que ens dona la restauració ja no és la de l'època isabelina. I pel que fa a l'àmbit sanitari, la polèmica i la crítica són menys estranyes. Al voltant de Giné i la Independència Mèdica, entre la premsa professional, s'ubiquen molts autors que manifesten el desacord amb el model de gestió que les administracions estan realitzant en el sector sanitari. Després seguirà Rodríguez Méndez a la Gaceta Mèdica Catalana. En la premsa general ja hi ha sovint referències crítiques, especialment a *El Diluvio*.

Els autors que trobem enfrontats a les posicions de l'administració pública estan ubicats en les àrees polítiques que usualment s'anomenen progressistes, més a prop del republicanisme, el socialisme i el laïcisme. Això correspon al model habitual, però trobem una clara excepció en la persona de Joaquim Homs Parellada que ens sorprèn en la crítica a la gestió de la sanitat i la beneficència municipal barcelonina, quan ideològicament ha estat ubicat dins del conservadorisme i del catolicisme militant. És evident que no hauria d'existir cap contradicció, però el fet és que les crítiques des d'aquest sector són rares, i que els gestors municipals de final de segle són gairebé tots conservadors. Per tant correspon dedicar unes línies a ressenyar aquesta situació un xic paradoxal.

2. PETITA BIOGRAFIA

Fem un perfil de la figura de Joaquim Homs i Parellada, per a la qual cosa prenem manllevades moltes dades de l'insubstituïble Diccionari Biogràfic de Metges Catalans¹. També he d'agrair molta informació que m'ha facilitat la néta del personatge, Pietat Homs Fornesa.

Joaquím Homs Parellada neix a Barcelona el 3 de juliol de 1858² i morí també a Barcelona el 19 de setembre de 1932³. La família vivia al carrer de l'Avellana, 1. La mare procedia de Vilanova i la Geltrú i el pare de Terrassa. Nét i fill de metges. El pare, Nicolau Homs i Pasqüets (1826-1901), que des de jove es dedica a l'ensenyament de la medicina, arriba a ser catedràtic supernumerari al 1878, i numerari de Clínica Mèdica a Barcelona des de 1880 al 1900. Totes les referències el col·loquen en el sector més tradicional de les doctrines mèdiques, amb concepcions vitalistes, quan estan eclosionant els nous criteris positivistes de la medicina científica, i és sovint criticat⁴. Té la mala sort que l'altre catedràtic de Clínica Mèdica era Bartomeu Robert i de la comparació en surt perdent. El perfil tradicionalista tant en els aspectes socials com mèdics del pare, no podien deixar d'influir en el jove Joaquim. Fa el batxillerat a Barcelona, on també inicia els estudis de medicina el 1874, encara que els acaba a Saragossa el 1880, on la família hi té parents. S'ha de dir que al 1880 el pare havia guanyat una càtedra de fisiologia a Valladolid, on roman poc temps i aquests esdeveniments poden ser la causa del canvi de facultat, ja que Joaquim era bon estudiant i no necessitava marxar per raons de dificultat amb els professors. Quan el pare aconsegueix el trasllat a Barcelona, Joaquim roman durant un temps a l'Hospital de la Santa Creu, com a metge auxiliar⁵.

És un moment en el qual ja resulta evident que aquest hospital no reuneix cap de les condicions necessàries ni per a la docència ni per a l'assistència i el claustre de la facultat ha demanat la construcció d'un hospital clínic. Però de fet és en aquests moments

l'hospital de Barcelona, ja que el Sagrat Cor encara està en els inicis del desenvolupament del mestratge de l'escola quirúrgica de Cardenal. I pràcticament no n'hi ha més.

Als anys vuitanta Homs ja apareix vinculat a l'assistència municipal. Encara que els sistemes de protecció mèdica de l'ajuntament triguen molt a desenvolupar-se, progressivament es van perfilant tres branques: una més assistencial, d'atenció als pobres i les petites urgències; una altra higienista, i la tercera de control a les prostitutes. Homs està sempre vinculat a la primera, fent de tot, encara que en alguns períodes ha reivindicat la seva especialitat de malalties mentals. Malgrat que durant molt de temps fou crític amb la gestió municipal, des d'aviat va ser director d'alguns dels dispensaris que l'ajuntament hi va anar constituint. No només va ser una autoritat local en l'àmbit assistencial municipal, sinó també va tenir prestigi com a higienista. Així a la tardor de 1891 fou encarregat per la Comissió Provincial de Sanitat per tal d'anar a Cerdanyola per a controlar l'epidèmia de xarampió i d'escarlatina⁶.

És en aquesta vinculació a l'ajuntament, com a metge jove, que participa en l'organització del sistema assistencial a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. S'hi estableix una comissió formada per Joan Giné, Joaquim Bonet, Tomàs Codina, Marià Duran, Eduard Bertran Rubió i Joaquim Homs⁷. Es pensa en establir un *semihospital*. Homs en aquesta ocasió proposa que s'accepti l'ofertament dels metges de l'ajuntament d'actuar voluntàriament. Giné i Bonet s'hi oposen i volen una estructura més professional. De fet, Homs rep una medalla d'or en l'exposició per la seva contribució⁸.

Des del punt de vista professional mèdic es soci de la Société d'Hygiène de Paris i destaca en aquesta època la seva vinculació a l'Acadèmia Mèdica Farmacèutica. També forma part de les societats d'Amics del País i de la Instrucció.

Homs va estar sempre molt relacionat amb l'Acadèmia Mèdico Farmacèutica. Al 1884 ja era el secretari, quan Antoni Anet Codina era president i Nicolau Homs Pasqüet vicepresident. Ja hi col·labora en l'Enciclopèdia Mèdico Farmacèutica, l'òrgan de l'Acadèmia, que durant molts anys fou dirigida per Salvador Badia. Aquesta institució es podia considerar en aquells anys com l'àmbit associatiu dels professionals més conservadors, més vinculats al tradicionalisme vitalista. La posició renovadora, positivista, estava en les files de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques.

El concepte de progressista respecte a la posició d'Homs sobre l'organització de l'assistència, s'utilitza en el sentit de línia històrica de com han avançat les societats quan han pogut triar, dels models que conciten més acceptació. En aquest sentit està clar que un sistema de garanties públiques de l'assistència sanitària és el model de progrés, després de dos segles de camí.

Josep L. Ausín Hervella

Joaquim Homs ha estat un dels que al seu moment tenia clara la direcció correcta del camí, quan el seu entorn immediat creia el contrari. I hi va aportar la seva opinió combativa i constant.

En aquest punt com en altres ha sabut diferenciar clarament els nivells. Està clar que era una persona intel·ligent i poc dirigida a la conformitat dels esquemes prefixats. Estava un xic més en la rebel·lia que en la conformitat.

Culte, i més interessat en els llibres que en els beneficis econòmics d'una clientela manipulable. Intel·ligent i observador, i per tant enemic de les posicions de la veritat absoluta. Capaç de discutir al Ferran de l'època de glòria i de no seguir les posicions dels Roberts triomfadors, un personatge que segueix les terceres vies, del primer partit reformista, el de Robledo i López, quan el que era fàcil era Cánovas o Sagasta, que s'apropa a Joan Giné quan aquest ja té poc que oferir.

En realitat la posició crítica, combativa quan tocava i un xic desencantada i irònica després.

3. PUBLICISTA

Joaquim Homs va estar sempre vinculat a la premsa mèdica en els llocs de gestió, bé com a secretari o director de les publicacions. Així, el trobem a capçaleres com La Enciclopedia, El Monitor de la Salud, El Monitor, La Enciclopedia Médico Farmacéutica, El Sentido Católico de las Ciencias Médicas, La Independencia Médica, La Revista Médico Sanitaria. I col·laborant amb moltes altres.

4. EL TRAJECTE DE JOAQUIM HOMS A LA INDEPENDENCIA MÈDICA

La revista La Independencia Médica està vinculada de manera molt estreta al nom de Joan Giné i Partagàs. És l'instrument que el combatiu catedràtic utilitza per a exposar les seves doctrines d'ordenació de l'assistència, de la política docent, dels atacs als administradors de l'hospital de Santa Creu, en definitiva, el millor exponent de la figura Giné. Als darrers anys de la vida de la revista, i de Giné, l'u de març de 1901, hi apareix Joaquim Homs com a secretari de redacció. Aquesta sorpresa probablement és deguda a la mort de Prudenci Sereñana que fins el moment ha estat el cap de redacció. Com és lògic, Giné continua de director i Sirarol d'administrador. Fa uns anys que a la capçalera de la revista es fa constar els fundadors: Giné, Robert i Valentí. Així seguiran, fins quan uns mesos després de morir Giné, el 26 de novembre de 1903, es fa constar també Cristòfol Sirarol com a fundador. La Independencia Médica d'ara no té la potència dels

moments pletòrics de Giné, ja no és la revista combativa i amb contingut. Els darrers anys presenta escassos treballs originals, i de baix relleu. Generalment es centra en referències d'altres publicacions.

També és Homs, en companyia de Sirarol, qui al desembre de 1903 publica un extens número de la revista d'homenatge a Giné, que havia mort poc abans.

5. CONTRA LA VACUNA ANTICOLÈRICA DE FERRAN

Joaquim Homs en general no va adoptar posicions mèdiques extremes i contra corrent, però sí que apareix clarament en contra de la vacuna anticolèrica de Jaume Ferran que estava aplicant a Alzira, per la manca de rigor metodològic⁹. Joaquim Homs no està sol en aquesta opinió, que comparteix la missió científica francesa formada per Brouardel, Charrin i Albarran, desplaçats a València, i també estava en contra Santiago Ramon i Cajal, entre molts. De fet, totes les dades recolzen aquesta crítica sobre els escassos escrúpols científics de Ferran.

Té mèrit Homs en aquesta posició contrària a l'ambient *patriòtic* que Barcelona vivia sobre els descobriments de Ferran, que era recolzat entre altres per Joan Giné, en aquesta ocasió, equivocadament. Quan anys després apareix la sensacional notícia dels descobriments per Koch de la tuberculina com a miracle contra la tuberculosi, Homs torna a demanar prudència, recordant l'experiència anterior¹⁰. També ara tenia raó. Al 1890 torna l'amenaça del còlera i Homs manté la seva posició contrària a Ferran, ara coincident amb la de Robert¹¹.

6. LES DOCTRINES MÈDICOSOCIALS CONSERVADORES

Al darrer terç del segle XIX es contempla l'arrelament doctrinal del positivisme. El mètode experimental, les evidències de la microbiologia, els procediments anatomoclínic, la progressiva incorporació del diagnòstic instrumental, configuren una nova forma de la medicina, que arraona els criteris especulatiu i deductiu del vitalisme, que coincideix amb l'enfocament tradicional, tant del coneixement com de la posició social, política i religiosa. L'immobilisme conservador que en biologia ho explica tot a partir de la força vital, unitària, es coneix amb el terme benèvol de medicina hipocràtica o vitalista.

Si analitzem el que passa a la Barcelona del darrer terç del segle XIX, es poden identificar amb certa facilitat els signes d'identitat comuns als metges seguidors de doctrines biològiques conservadores. Aquests signes són els següents:

Josep L. Ausín Hervella

- a. Normalment estan afiliats a l'Acadèmia Mèdico Farmacèutica, i la Germandat dels Sants Cosme i Damià.
- b. Publiquen en determinades revistes: La Enciclopedia, La Enciclopedia Médico Farmacéutica, El Sentido Católico de las Ciencias Médicas, El Criterio Científico Médico.
- c. Sovint tenien vinculació activa amb organitzacions catòliques.
- d. Eren partidaris de la col·legiació mèdica obligatòria.

Els tres primers criteris els trobem en personatges com: Estanislau Andreu Serra, Joaquim Bonet Amigó, Valentí Carulla Margenat, Lluís Cirera Salse, Ramon Elias de Molins, Joaquim Homs Parellada, Lluís Suñé Molist. El fet que la polèmica de la col·legiació apareix a final del segle, deixa fora a altres metges molt característics d'aquesta posició conservadora: Salvador Badia Andreu, Narcís Carbó d'Aloy, Joaquim Cil Bores, Josep Letamendi Manjarrés, Emili Pi i Molist.

Com sovint les coses no són simples, també hi havia progressistes partidaris de la col·legiació, com és el cas de Jaume Queraltó i Carles Ronquillo.

7. LA BENEFICÈNCIA PÚBLICA

Aconseguir la universalització de l'assistència sanitària sota la garantia pública, com una forma del que ara s'anomena estat del benestar, ha resultat llarg i hi hagut de superar moltes dificultats. Els il·lustrats del XVIII, consideren la responsabilitat assistencial de la beneficència com a pròpia de l'Estat, a qui correspon la reglamentació, l'estructuració del cabals necessaris i la gestió, a través de les diferents administracions. La consecució d'aquesta fase és la que desencadena les majors resistències, per una part de l'Església tradicional que fins aleshores havia estat l'administradora de la caritat cristiana i per altra, la dels poders econòmics que saben que inevitablement hauran de pagar majors impostos. Resistència fins i tot a les lleis vigents, que es podien considerar prou progressistes. Comencen ja amb Carles III, després amb l'administració napoleònica, clarament amb la Constitució de 1812, i segueix amb la llei de beneficència de 1821, la de 1849, i la de sanitat de 1855. Aquesta reglamentació és comparable a la francesa.

La llei de beneficència de 1849 preveu hospitals, que segons la tipologia seran responsabilitat, o de l'Estat, o de les diputacions o dels ajuntaments. La llei de sanitat de 1855 estructura un sistema d'assistència sanitària pública a domicili destinada als pobres, responsabilitat del ajuntaments. Són les dues grans normes vigents fins endinsat

el segle XX, però les diferents administracions competents a la ciutat de Barcelona pràcticament no les apliquen. L'Estat no fa l'hospital mental que inicialment era de la seva responsabilitat, i quan després passa la competència a la diputació, aquesta tampoc no construeix cap manicomi i només paga amb ranciesa els centres aliens.

No es fa l'hospital provincial. I tampoc l'Ajuntament construeix cap estructura estable per atendre epidèmies o altres situacions de malalties infeccioses, malgrat la multitud de sol·licituds i de projectes. No es fan mai durant el segle XIX els hospitals que puguin atendre les freqüents epidèmies. Les cases de socors han de ser implantades al 1872 per una associació benèfica privada, i fins els anys noranta l'Ajuntament no desenvolupa l'assistència domiciliària i els seus primers dispensaris. Fins i tot al final del segle el massa elogiat alcalde Bartomeu Robert desvincula de nou la responsabilitat municipal de l'escassament desenvolupada beneficència municipal per a encarregar-la a una entitat aliena de gestió, que amb el nom de *La Caridad*, actua sota la inspiració d'una altra religiosa, *La Caridad Cristiana*. Robert també serà qui impulsarà la maniobra per la qual el legat de Pau Gil per a dotar Barcelona d'un hospital municipal, serà desviat a la beneficència privada.

En aquest panorama del XIX només podem elogiar la magnífica instal·lació de la maternitat de les Corts, feta per la diputació, encara que amb retard, que quan es fa és modèlica en la seva estructura física. També el Laboratori Microbiològic Municipal és una idea lloable, però amb un desenvolupament conflictiu durant molts anys per la personalitat confusa de Ferran.

La burgesia de Barcelona, que industrialitza el territori, fa l'esforç de construir l'Eixample i l'aparador de l'exposició de 1888, utilitza arguments de la preeminència de la caritat cristiana sobre la beneficència en base a impostos, per a retardar l'aplicació de les doctrines i les lleis de la responsabilitat pública. La major part dels prohoms de la Renaixença estan a favor de la beneficència privada, del model de caritat: Mañé Flaquer, Robert, Almirall, Prat de la Riba.

Però quan això passava hi havia a la ciutat veus que protestaven, en general vinculades a les professions sanitàries, com les de Carles Ronquillo, González Sagrañes, Codina Langlin, García Faria, Giné Partagàs, o fins i tot entre els catòlics, Homs Parellada. Publicacions com *La Independencia Médica*, *La Gaceta Médica Catalana* o *La Gaceta Sanitaria de Barcelona*, són instruments per a combatre a favor de les noves idees, sovint traslladant a l'opinió barcelonina les experiències de l'estranger¹².

En aquest període de finals del segle XIX no manquen regidors a l'Ajuntament que siguin metges, i que sovint actuen en funcions tècnico-polítiques, proposant mesures sanitàries i de beneficència. Hem de dir, però, que sovint s'emmarcaven en la ideologia conserva-

Josep L. Ausín Hervella

dora. Hem trobat els següents: Elias i Carbonell, Josep; Gassol i Folch, Francesc; Lloret Pérez, Tomas; Mascaró i Capella, Josep; Massó i Pastor, Frederic; Montero i Martí, Josep; Nebot i Cantí, Francesc de P.; Palau i Colomer, Eugeni; Robert i Yarzabal, Bartomeu; Toda Álvarez, Antoni.

A banda, existia la reglamentària Junta Municipal de Sanitat, en la qual trobem en ocasions el mateix Joaquim Homs¹³. Alguna relació personal havia de tenir amb Joan Coll i Pujol, l'alcalde conservador, del qual en general en parla bé, encara que aquest personatge no fos sempre a favor de les línies de responsabilitat municipal. Sí que impulsa la beneficència domiciliària però és molt contrari a la hospitalària.

8. LA CRÍTICA A LA ORGANITZACIÓ SANITÀRIA MUNICIPAL

És al diari «*La Dinastia*» on Joaquim Homs efectua la descripció més crítica de la situació de la beneficència barcelonina. S'encarrega d'una secció setmanal titulada Revista de Higiene, on comença a col·laborar el 10 de febrer de 1890¹⁴. En aquests moments la major part de les responsabilitats de la beneficència són municipals, com també ho són les d'higiene ambiental, per tant és contra l'Ajuntament de Barcelona que dirigeix les crítiques, encara que mai nomena personalment els responsables. Només els esmenta quan ha de fer algun elogi.

Podem destriar alguns exemples de les paraules d'Homs en aquests aspectes crítics: *Dolor causa confesarlo, la Beneficencia municipal de Barcelona está poco menos que abandonada. Fuerza es confesar que generalmente nuestros municipios se han preocupado poco de todo cuanto atañe al auxilio de los enfermos pobres. Y es porque considerando como cosa de ningún interés la organización y sostén de la beneficencia, han juzgado como un despilfarro la mísera cantidad que han venido consignando en los presupuestos al objeto indicado.*¹⁵

Continua amb la precisió de les xifres. Al 1886, Barcelona va consignar per a sanitat i beneficència el 0,85% del seu pressupost, quan, per exemple, la ciutat de París arribava al 28%. Així resultava que eren entitats de beneficència privada les que assumien moltes de les funcions pròpies, sense haver establert la beneficència domiciliària, quan moltes altres ciutats sí que ho havien fet, i moltes altres mantenien hospitals municipals i provincials.

El lamentable abandono de la beneficencia municipal de Barcelona hace que los enfermos pobres no sólo dejen de ser asistidos en sus domicilios,

sino que carezcan del recurso de ingresar en el Hospital de Santa Cruz por falta de camas, en muchas ocasiones.

...

Estamos sin beneficencia domiciliaria y sin hospital, y ésto en la segunda capital de España.¹⁶

Es tal la freqüència i l'acritud d'Homs quan critica la situació de la beneficència barcelonina que sembla que ha acceptat escriure aquesta secció només amb la intenció de fer campanya. Tot això des d'una posició personal i del diari que fins ara s'han qualificat sistemàticament de conservadores i que s'aplica envers ajuntaments conservadors.

Pocs dies després, un cop que ha relatat els dispositius assistencials de París, torna a la crítica sardònica:

En Barcelona no podemos quejarnos puesto que tenemos un hospital capaz para 700 camas, que no es propiedad del Municipio, y cuatro casas de socorro, sostenidas por una asociación benéfica. De modo, que el Ayuntamiento no tiene necesidad de invertir mas que una mezquina cantidad para sufragar los gastos de unas tenencias de alcaldía, convertidas en una especie de casas de socorro. Tal es el estado de la beneficencia municipal en una ciudad de la importancia de Barcelona, cuyo último censo arroja una población de 300.000 almas. Así, con semejante beneficencia, sucede que la mayor parte del invierno los infelices enfermos no pueden ser admitidos en el Hospital de Santa Cruz por falta de camas, y los que tienen la suerte de poder ingresar reciben los frutos del hacinamiento de enfermos, infeccionándose el organismo con los microbios de las enfermedades contagiosas existentes en las salas.¹⁷

No està sol l'Ajuntament en la crítica, que arriba al conjunt de les administracions:

En España la beneficencia es un mito y la higiene de las urbes está completamente desamparada. Examínense los presupuestos de la Nación y la de todas sus municipalidades y se verá que el capitulo de beneficencia y sanidad es el más pequeño e insuficiente a todas luces.¹⁸

Les cites en aquest sentit podrien ser interminables. A banda de referir-se a la curtedat dels pressupostos com a demostració de la manca d'interès en la beneficència i la sanitat municipals, Homs es refereix sovint a aspectes més concrets d'aquestes deficiències. Així, la manca de desenvolupament de l'assistència domiciliària, de preparació de la ciutat

Josep L. Ausín Hervella

contra l'epidèmia de còlera, manca de clavegueram adequat, d'hospitals en general i especialment els d'infecciosos, tuberculosos, lesionats del treball...

En coherència plena, apareix en totes les cites elogiant extraordinàriament al gran enginyer sanitari Garcia Fària, qui defensa posicions similars.

9. LES CRÍTQUES A LES CONDICIONS HIGIÈNIQUES DE L'HOSPITAL DE SANTA CREU

És evident que Homs utilitza la seva secció per a fer crítica militant. Joaquim Homs en general és prudent en les seves exposicions. Per això sorprèn quan exposa les condicions de l'hospital de Santa Creu amb adjectius llatzerants, i és per això que els hem de prestar més atenció, sobre tot en recordar que l'hospital estava especialment vinculat a l'església. I quan se sabia que la higiene era l'única arma eficaç, per la inexistència de medicaments curatius. Recordem algunes de les cites:

*...un hospital de tan malas condiciones higiénicas como el de Santa Cruz.*¹⁹

*...pésimas condiciones que reúne, las cuales son, en un todo, contrarias a la curación de determinadas dolencias.*²⁰

*...dada la insuficiencia del hospital de Santa Cruz y las pésimas condiciones higiénicas que reúne...*²¹

*...el Hospital de Santa Cruz es insuficiente para atender a las necesidades de Barcelona y al propio tiempo que no reúne las condiciones higiénicas para albergar a los que padecen enfermedades infecciosas.*²²

*Barcelona tiene un solo (hospital) con todas las deficiencias imaginables.*²³

La força aclaparadora de les cites elimina el dubte de si s'han triat només les excepcions crítiques.

10. JOAQUIM HOMS, CRÍTIC MUSICAL

Als final dels anys vuitanta el trobem sovint signant a *La Dinastia* les crítiques dels concerts musicals i les òperes que es representen a Barcelona. És un crític que demostra que sap de música, i que està al corrent de les estrenes estrangeres. És l'època de Wagner i la Barcelona del moment se'n mostra partidària. També hi apareixen Mascagni, Donizetti, Verdi...

El trobem al Liceu, al Teatre de Catalunya, o a les representacions de la Societat Catalana de Concerts. Aquí signa amb el seu nom, a vegades amb les inicials, JHP, per la qual cosa entenem que el pseudònim que utilitza inicialment en les cròniques de sanitat i d'higiene, pot ser que sigui per a diferenciar ambdues facetes.

11. LA POLÍTICA DE PARTIT

La Restauració es fa, com és ben sabut, d'acord entre els conservadors de Cánovas i els liberals de Sagasta, amb una primera etapa de marginalitat total dels republicans, i només reapareixen quan Castelar s'apropa a l'acceptació monàrquica. Com una escissió dels canovistes apareix al 1886 el partit liberal reformista, en el qual s'integren les forces de Romero Robledo i de López Domínguez, en un intent de tercera via, d'aquests personatges que havien estat propicis a la fórmula renovadora de 1868.

En aquest partit liberal reformista s'afilia el jove Joaquim Homs. Inicialment escriu a «*El Monitor*», dins de la seva primerenca vocació publicista, i forma part de l'escissió que es produeix al gener de 1887²⁴, per a formar part del grup que encapçala el fabricant Antoni Sedó i Pàmies, enfrontat temporalment al canovista Manual Planas i Casals. L'anar i tornar de la política sembla que no era totalment del gust de Joaquim Homs i aviat desapareix de les relacions de noms vinculats a les activitats del partit.

12. LA FAMÍLIA HOMS OLLER

Joaquim és un home gran quan es casa, d'acord amb els criteris de l'època, ja que gairebé té quaranta anys. La dona és Carme Oller i Codonyet. El casament se celebra el 22 de juny de 1898 a l'església del PP Missioners del Sagrat Cor. Pel nuvi són padrins el metge Francesc Carbó i Palou i l'arquitecte Josep Font i Gumà. Per la núvia: el president del Col·legi de Metges, Macari Golferichs, i el propietari Antonio Espona. Les cròniques periodístiques ens informen que la Capella de Música cantà una salve i es va executar una marxa. I els nuvis van sortir de viatge pel nord d'Espanya²⁵.

El mes anterior a la boda Joaquim Homs havia instal·lat el domicili i la consulta al carrer Balmes 50, 2,2. Abans estava al carrer Aribau, 29. (Al 1908 vivien al carrer Pelai, 9, i posteriorment al carrer Llàlria, 108.)

El matrimoni té dos fills mascles. El petit, Francesc, serà metge odontòleg (1-2-1910 a 12-3-2000).

Josep L. Ausín Hervella

El gran, serà el destacat músic Joaquim Homs Oller (21-8-1906 a 9-9-2003). La filla d'aquest, Pietat Homs Fornesa, ha publicat recentment un llibre sobre la seva figura, del qual prenem les dades per aquesta petita referència²⁶. La vocació musical fou impulsada pel pare:

De pequeño mi padre me llevaba a los conciertos matinales de la entonces Orquesta Sinfónica de Barcelona, que dirigía Lamote de Grignon. Tenía ocho años cuando me compró un violonchelo; empecé a estudiarlo y a los 15, al acabar el bachillerato, obtuve también el título de profesor de violonchelo.

Posteriorment estudia piano i composició, i abans de la guerra amplia els estudis musicals amb el compositor Robert Gerhard. Va escriure unes cent seixanta-cinc obres, entre instrumentals i vocals, moltes de les quals s'han estrenat en festivals internacionals. Premi Nacional de Música, l'any 1967 va obtenir el Premi Ciutat de Barcelona, i el 1981 la Medalla d'Or al mèrit artístic. També ha destacat en el vessant d'organitzador d'estructures musicals: Durant la dècada dels cinquanta va programar i comentar la major part de les audicions musicals del Club 49 a Barcelona; va intervenir en la creació de Música Oberta, impulsor del Conjunt Català de Música Contemporània i de l'Associació Catalana de Compositors, de la qual en fou el primer president. Es va casar amb la pintora Pietat Fornesa.

NOTES

1. CALBET, J. M. ; CORBELLA, J.: Diccionari Biogràfic de Metges Catalans. Barcelona. Fund. Salvador Vives Casajuana-Seminari Pere Mata, 1982, volum II, n 2357.
2. Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Barcelona. Registre Civil, naixements. Li són aplicats els noms de Joaquim Josep Isidre.
3. Les dades de la mort són facilitades per la néta, Pietat Homs Fornesa.
4. CORBELLA, J.: Història de la Facultat de Medicina de Barcelona (1843-1985). Barcelona. Fund. Uriach 1838, pp 131-132.
5. Arxiu Històric Hospital Santa Creu i Sant Pau. Actes MIA: 21 d'octubre de 1882: L'hospital estableix tres nivells de metges: 1-Deu metges de número o caps de visita, són els titulars, que han de passar visita als matins. Cobren un sou. 2-Deu metges ajudants o agregats que han d'acompanyar al de número en la visita del matí i substituir-lo a la tarda. No tenen sou. Fan la guàrdia i cobren una compensació per aquesta. Un d'ells serà l'encarregat del dispensari. Poden ascendir a metges numeraris. 3-Metges auxiliars, que fan la guàrdia durant les hores de la visita i substitueixen als metges ajudants. No tenen sou, però poden ascendir a ajudants.
6. La Dinastia: 1 d'octubre de 1891, p 2.
7. La Dinastia: 15 d'abril de 1888, p 2.
8. ROCA I ROCA, J.: Barcelona en la Mano, Guia de Barcelona y sus alrededores. Barcelona. Ed. E. López, 1895, p 375.
9. Homs i Parellada, Joaquim: Valor de las inoculaciones anticoléricas del Dr. Ferran. Barcelona. Ed. Enciclopedia Médico Farmacéutica, 1885.

El model progressista de la sanitat pública en Joaquim Homs i Parellada

10. La Dinastía: 11 de desembre de 1890, p 2; 16 de desembre de 1890, p 2; 29 de desembre de 1890, p 2; 14 de gener de 1891, p 2.
11. 21 de juliol de 1890, p 2; 11 d'agost de 1890, p 2; 8 de setembre de 1890, p 2; 22 de setembre de 1890 p 2; , 30 de gener de 1890, p 2.
12. Ramon Codina Langlin i Joaquim Homs Parellada publiquen treballs en els quals recullen les solucions de Paris en el tema de beneficència pública.
CODINA LANGLIN, Ramon: Memoria redactada y dirigida a la Exma. Diputación Provincial de Barcelona. Delegat de la Diputació al congrés internacional de Beneficència Pública de 1889, de Paris. Barcelona. Tip. Casa de Caritat, 1892.
13. HOMS I PARELLADA, Joaquim: La asistencia pública en París. Barcelona. Tip. de la Casa Provincial de Caritat, 1893.
13. A l'agost de 1891 els sanitaris que trobem a la junta municipal de sanitat són: Joaquim Homs Parellada, Bartomeu Robert, Emerencià Roig, Ramon Codina Langlin.
14. Fins al 14 de juliol de 1890 utilitza el pseudònim d'*Amos Dellaphar*. A partir d'aquesta data ja signa amb el seu nom real, coincidint amb una sèrie d'articles contra la vacuna colèrica de Jaume Ferran.
15. La Dinastía: 10 de febrer de 1890, p 2.
16. La Dinastía: 17 de febrer de 1890, p 2.
17. La Dinastía: 24 de març de 1890, p 2.
18. La Dinastía: 3 de novembre de 1893, p 2.
19. La Dinastía: 14 d'octubre de 1890, p 2.
20. La Dinastía: 5 de novembre de 1890, p 2.
21. La Dinastía: 3 de febrer de 1891, p 2.
22. La Dinastía: 17 de març de 1891, p 1.
23. La Dinastía: 23 de juliol de 1891, p 2.
24. La Dinastía: 4 de gener de 1887, p 2.
25. La Dinastía: 23 de juny de 1898, p 2.
26. HOMS FORNESA, Pietat: Joaquim Homs, trayectoria pensamiento y reflexiones. Madrid. Ed. Autor, 2007.